

Etelä-Pohjanmaan pelastuslaitos
Hallinto

Etelä-Pohjanmaan pelastuslaitos kiittää mahdollisuudesta antaa lausunto lakiluonnoksesta.

Viite: Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi pelastuslain, ajoneuvolain 30 §:n ja autoverolain 14 §:n muuttamisesta.

Lausuntopyynnön diaarinumero: VN/9218/2024.

Olemme tutustuneet lausunnolla pelastuslain muuttamista koskevaan aineistoon, jonka perustella Etelä-Pohjanmaan pelastuslaitos kehottaa huomioimaan jatkovalmistelussa seuraavat asiakohdat.

Lausunnossa on kirjattu käytännön varautumistyössä ilmenneet korjausesitykset perusteluineen suoraan laissa tai sitä mahdollisesti täydentävissä asetuksissa huomioitavaksi.

LAUSUNTO VÄESTÖNSUOJELUUN VARAUTUMISESTA

Ehdotettu 57 § Pelastustoimen henkilöstön kelpoisuusvaatimukset

Voimassa olevan pelastuslain 57 §:n 3 momentin mukaan pelastustoimintaan osallistuvilta sivutoimiselta sekä sopimuspalokuntaan ja muuhun sopimuksen tehneeseen yhteisöön kuuluvalta henkilöltä vaaditaan Pelastusopiston opetussuunnitelman mukainen koulutus. Sanamuodon perusteella esimerkiksi Etelä-Pohjanmaan pelastuslaitoksen ja Vapaaehtoisen pelastuspalvelun yhteistyösopimukseen perustuva voimavaran hyödyntäminen ei ollut mahdollista 28.12.2018 jälkeen pelastustoiminnassa lain 32 § mukaisissa tehtävissä. Pelastusopistolta on pyydetty ratkaisua ongelmaan jo useita vuosia sitten, mutta ongelmaan ei ole saatu ratkaisua.

Vapaaehtoiset ovat tärkeä voimavara pelastustoimelle ja sen merkitys korostuu häiriötilanteisiin ja erityisesti poikkeusoloihin varautumisessa. Sisäinen koulutus ja suorituskkyky ovat organisoituneen vapaaehtoisen pelastuspalvelun voimavara, jota on mahdollista kehittää pelastustoiminnassa tarvittavin lisämoduulein, jossa yhdistyvät sekä järjestön että Pelastusopiston koulutukset,

Etelä-Pohjanmaan pelastuslaitos
Hallinto

esimerkkinä VSS-koiraohjaajien koulutus. Vapaaehtoisessa pelastuspalvelussa on yli 50 jäsenjärjestöä, joilla on erityisosaamisiin kohdentuva koulutusjärjestelmä, joten 57 § 3 momentin mukaisen vaatimuksen tarkoituksenmukaisuus on jo Pelastusopiston resurssien ja järjestämisvastuun osalta on syytä arvioida uudelleen. Meripelastusseuran lausuntoa lainaten ”pelastuslain 57 §:n 3. momentin kirjausta sinänsä pidetään perusteltuna ja tarpeellisena. Sen mukaista koulutusta ei kuitenkaan ole pystytty – käytännössä lähes ollenkaan – tarjoamaan muille sopimuksen tehneille yhteisöille”. Näin ollen alkuperäinen tavoite tarvittavan osaamisen ja työturvallisuuden varmistamiseksi ei ole toteutunut, ja kirjaus todellisuudessa haittaa näiden yhteisöjen tehokasta käyttämistä pelastustoiminnassa.”

Etelä-Pohjanmaan pelastuslaitos esittää koulutusvaatimuksia korjattavaksi siten, että huolto ja tukitoiminnoissa voitaisiin hyödyntää ja kehittää yhteistyössä järjestöjen omia koulutuksia. 57 § mukaiset koulutusvaatimukset eivät saa olla tarpeettomasti ristiriidassa vapaaehtoistoiminnan edistämistä edellyttävän 52 § kanssa.

Ehdotetut 64, 64 a ja 64 b §

Valtioneuvoston asetuksen 570/024 perusteella muodostettujen väestönsuojelun yhteistyöryhmän työskentelyn aikana on voitu todeta monilla hallinnon aloilla puutteita kansallisessa suunnittelussa ja ohjauksessa, jonka vuoksi työryhmien on pyrittävä löytämään paikallisesti toimivia ratkaisuja. ”Jokainen vastaa omasta varautumisestaan” ei sovi yhteen yhteiskunnan turvallisuusstrategiassa esitetyn kokonaisturvallisuusajattelun kanssa.

Ehdotettu tehtävien sisältö erityisesti sisäministeriön vastuussa ja tavoitteet tulisi kuvattava selkeämmin, vaikka tehtävät on yleisluontoisesti esitetty perusteluissa. Tehtäväsisältö kuvaa varautumistoimia, mutta niistä ei ilmene hallinnontasojen välinen vastuunjako

Esimerkkejä:

1) Sodan ajan uhkien arviointi ja niiden vaikutusten arviointi pelastustoimen sisällä on syytä tuoda esiin kansallisen yhteensovittamisen näkökulmasta, jonka voisi toteuttaa samaan tapaan kuin kansallinen ja alueellinen riskiarvio.

Etelä-Pohjanmaan pelastuslaitos
Hallinto

2) Kouluttaminen jää ilman vastuiden määriteltyä epämääräiseksi. Kansallisen valmiuden määrätietoisin kehittämisen kannalta esimerkiksi hyvinvointialueiden valmiuspäälliköiden koulutus olisi konkreettinen kansallisen tason vastuualue, joka nykyisen lain aikana on toteutunut löyhästi Pelastusopiston järjestäminä seminaaripäivillä, mutta niillä ei ole ollut yhdistävää vaikutusta.

Koulutusvelvoitteessa ei voi ohittaa voimassa olevan pelastuslain 70 §:n toisessa momentissa mainittua väestönsuojelukoulutukseen osallistuvien rinnastamista reservin kertausharjoituksiin, joka on ollut jo pitkään käytännössä lähes merkityksetön lain kohta, sillä muut kuin julkishallinnon työntekijät joutuvat osallistumaan väestönsuojelukoulutukseen ilman reserviläisten etuuksia. Tämä on hyvinvointialueiden rahoitusongelmien vuoksi siihen, että perus- ja täydennyskoulutuksia ei kyetä toteuttamaan järjestelmän ylläpitämisen edellyttämässä laajuudessa. Väestönsuojelun varautuminen on siviiliyhteiskunnan varautumista äärimmäiseen kansalliseen kriisiin ja olisi siten kaikilta osin rinnastettava sotilaalliseen maanpuolustukseen, joten koulutuksen toteuttamiseen olisi kiinnitettävä huomiota tässä yhteydessä, vaikka asiaa ei ole otettu mukaan lakivalmisteluun.

3) Väestönsuojelun johtamis-, valvonta ja hälytysjärjestelmät ovat olleet enemmän pelastuslaitosten omista lähtökohdista syntyneitä kuin kansallisesti ohjattuja valmiuksia, ja monessa tapauksessa vaikeasti yhteen sovitettavia.

4) Väestönsiirtoihin varautumisessa kansallinen yhteistyön koordinaatio on välttämätön perusta paikallisten ja alueellisten toimintojen yhteensovittamiselle.

Etelä-Pohjanmaan pelastuslaitos esittää muutettavaksi 64 ja 64 b pykälissä muutettavaksi kohdat "Valtioneuvoston asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä sisäministeriön tehtävistä väestönsuojeluun varautumisessa" ehdottomaan muotoon "Valtioneuvoston asetuksella annetaan tarkempia säännöksiä sisäministeriön tehtävistä väestönsuojeluun varautumisessa", tarkoituksena yhdenmukaistaa kansallista väestönsuojelun suunnittelua ja järjestelyjä.

Ehdotettu 65 § Yleiset velvollisuudet väestönsuojeluun varautumisessa

Ehdotetun 65 § perusteella määrätään laajasti julkishallinnon varautumisvelvoitteesta, mutta valmiuslain valmistelun yhteydessä on huomioitu myös kriittisten yritysten varautumisvelvoitteen

Etelä-Pohjanmaan pelastuslaitos
Hallinto

lisääminen valmiuslakiin. Velvoittavaa sanamuotoa määriteltäessä olisi syytä huomioida valmiuslain kautta tulevat varautumisvelvoitteet, jolloin saataisiin suora viittaus vastuisiin ja poikkeusoloihin varautumiselle.

65 §:ssä mainitaan henkilöstön varaaminen ja koulutus, mutta samassa yhteydessä olisi syytä mainita myös materiaallinen varautuminen. Suunnitteluyhteistyön perusteella monilta organisaatioilta puuttuu varautumistoimien kokonaisvaltainen suunnittelu ja varautumistoimet sisältyvät muuhun rahoitukseen, jolloin päätöksentekijöiden on vaikea hahmottaa valmiuden tasoa ja kehittämistarpeita. Verkottuneessa jo yhdenkin kriittisen toimijan puutteet varautumisessa aiheuttavat ongelmia myös varautumisensa hoitaneille organisaatioille.

Ehdotettu 65 a § Yhteistoiminta väestönsuojeluun varautumisessa

Geneven sopimuksen 1 lisäpöytäkirjassa (1977) on esitetty väestönsuojelun soveltamisala ja siihen kuuluvat tehtävät, joiden järjestämisvastuut jakaantuvat useille hallinnonaloille. Väestönsuojelun perustana oleva kokonaisturvallisuus edellyttää kansallisesti yhdenmukaista toimintamallia, hallinnonalakohtaista ohjausta, käytännön tasolle ulottuvia toiminnallisia ratkaisuja, koulutusmateriaalia ja koulutusjärjestelmiä. Pelastuslain päivityksessä on korjattava tällä hetkellä varautumisyhteistyötä häiritsevä liiallinen itseohjautuvuus ja edistää yhteistyön edellytyksiä pirstoutuneessa hallintorakenteessa.

Lakiehdotuksen 65 a §:n 2 momentissa on laaja velvoite väestönsuojeluvalmiuden suunnitteluun ja määrittelyyn vain mainitaan vain puolustusvoimien, sosiaali- ja terveysviranomaisten sekä liikenne- ja viestintäasioista vastaavien viranomaisten velvoitteet, mutta olisi johdonmukaista sisällyttää myös muiden hallinnonalojen vastuut samaan yhteyteen tai määrätä ne vastuullisten ministeriöiden tehtäviksi samaan tapaan kuin sisäministeriölle on määrätty lakiehdotuksen 64 § 2 momentissa.

Etelä-Pohjanmaan pelastuslaitos
Hallinto

Seinäjoella 17.7.2026

Juha Turkulainen
palopäällikkö, varautuminen
Etelä-Pohjanmaan hyvinvointialue